

Силабус
навчальної дисципліни
Методологія наукового дослідження
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: Спеціальна освіта
Спеціальність: А6 Спеціальна освіта
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Викладач (і)	Федоренко Світлана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри прикладної психології та логопедії
Посилання на сайт	
Контактний тел.	068-118-64-64
E-mail викладача:	fedorenkosvit@gmail.com
Графік консультацій	Вівторок-четвер: 14.00-17.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

для денної форми навчання

Кількість кредитів/годин	Лекції	Практичні/семінарські/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
3/90	10	10	70	залік

для заочної форми навчання

Кількість кредитів/годин	Лекції	Практичні/семінарські/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
3/90	4	8	78	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: наука, методологія, дослідження, теорія.

Мета та предмет курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти цілісного бачення проблематики психолого-педагогічних

досліджень; набуття знань, вмінь й навичок визначення предмету, мети, завдань та вибору адекватних методів і методик дослідження психолого-педагогічних процесів і явищ.

Предметом даної дисципліни є загальнонаукові та психолого-педагогічні методи дослідницької діяльності студентів.

Компетентності та програмні результати навчання:

ЗК-1. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК-2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-4. Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

СК-5. Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК-10. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Та демонструвати такі **результати навчання:**

РН-1. Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.

РН-2. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

РН-10. Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

РН-14. Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами

Зміст курсу

Змістовий модуль 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності.

Тема 1. Наука як сфера суспільної діяльності.

Поняття, зміст та функції науки. Сутність науки і наукової діяльності. Предмет науки та її головна функція. Наука як система знань. Розвиток продуктивних сил і зростання обсягу наукових досліджень. Поглиблення інтеграції різних сфер наукової діяльності. Сучасна система наукових знань. Дисциплінарні та міждисциплінарні дослідження. Головна функція науки.

Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості.

Науково-дослідницька діяльність студентів — напрями і форми участі студентів в науково-дослідницькій роботі. Формування креативного мислення у студентів. Основні психологічні риси діяльності вчених. Науково-дослідна діяльність в Україні. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів. Науково-технічний потенціал та міжнародна науково-технічна співпраця України. Проблеми ефективного розвитку науки в Україні.

Змістовий модуль 2. Теоретичні засади методології та і логіки наукових досліджень

Тема 3. Фундаментальна, загальнонаукова та конкретно наукова методологія наукової творчості.

Поняття методології дослідження та її практичний зміст. Поняття «методологія дослідження». Методологічний апарат дослідження: вибір та формулювання теми дослідження; обґрунтування її актуальності; формулювання і розпізнавання проблеми; визначення предмета та об'єкта дослідження; постановка й формулювання мети дослідження; побудова гіпотези, визначення задач дослідження; розробка підходів щодо вирішення проблеми; визначення та формулювання орієнтирів та обмежень, вибір методів дослідження.

Тема 4. Методи наукового дослідження.

Поняття «метод дослідження». Загальнонаукові методи дослідження. Емпіричні методи дослідження: методи спостережень (прямих і непрямих) та методи експериментів (реальних, модельних і розумових). Розумово-логічні методи дослідження: методи дедукції та індукції. Основні закони логіки: тотожності, суперечності, виключення третього і закон достатньої підстави. Метод конструювання визначень. Методи класифікації, узагальнення і типології. Методи морфологічного аналізу. Методи доведення (елементи та форми доведення, прийоми та способи доведення). Методи моделювання. Полеміка як метод дослідження. Системний підхід. Специфічні методи наукових досліджень.

Змістовий модуль 3. Планування й організація дослідницького процесу

Тема 5. Програма і план дослідження.

Поняття «програма дослідження». Основні складові програми дослідження: обґрунтування актуальності теми, розгорнута характеристика цілей і задач дослідження; викладення гіпотези, мотивування вибору методів та об'єктів дослідження, забезпечення дослідження ресурсами, передбачуваний результат і ефективність дослідження. План дослідження як інструмент реалізації програми і розв'язання проблеми. Основні принципи планування

дослідження. Види планів дослідження: індивідуальний, робочий, план-проспект.

Тема 6. Організація дослідницького процесу. Форми і чинники організації дослідження.

Поняття «організація дослідження». Основні складові організації науково-дослідницького процесу. Організація управління науково-дослідницькою діяльністю: інтелектуальна підготовка, дослідна, технологічна, інформаційна стадії. Організаційні форми наукової діяльності. Технологічні схеми проведення дослідження. Наукові засади організації праці дослідників та їх робочих місць. Принципи організації наукової діяльності.

Змістовий модуль 4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Тема 7. Класифікація інформації для наукових досліджень.

Класифікація інформації для наукових досліджень: за сутнісною ознакою; за доступністю: за джерелами виникнення; за часом активного використання; за стадіями перетворення; за можливостями продуктивного використання; за можливостями автоматизованої обробки. Класифікація інформаційного забезпечення наукових досліджень: за професійно-інформаційними ознаками; за ступенем пізнавальності інформації; за змістом інформаційного забезпечення.

Тема 8. Методика роботи з літературними джерелами.

Відбір літератури за темою, ознайомлення з її змістом, підбір і використання нормативних актів. Методика поетапного вивчення наукової праці. Способи запам'ятовування інформації. Оцінка ступеня вивченості і наукової розробки досліджуваного питання. Визначення невирішених, дискусійних проблем. Виявлення різних точок зору, суперечливих поглядів. Критична оцінка їх аргументації. Формування власної точки зору. Зберігання накопиченої наукової інформації. Оцінка джерел фактичної інформації про об'єкт дослідження та їх характеристика. Поняття «факт», «фактична інформація» та їх класифікація. Прийоми і принципи роботи з фактами у дослідницькій діяльності. Критерії ефективності інформації.

Змістовий модуль 5. Узагальнення результатів дослідження

Тема 9. Підходи до узагальнення та систематизація емпіричних даних.

Групування даних, порівняння, аналогії, узагальнюючі економічні показники, середні величини, відносні величини. Графічні прийоми представлення інформації. Основні види теоретичного узагальнення. Висновки, формулювання понять, визначення наукових категорій, виявлення тенденцій, законів, створення теорії.

Тема 10. Систематизація результатів наукової діяльності

Систематизація результатів наукової діяльності. Види наукової продукції та їх зміст. Загальні вимоги до рукописів наукових праць: композиційна побудова, принципи рубрикації. Композиційна структура та загальні правила оформлення результатів.

Змістовий модуль 6. Оформлення наукової продукції (результатів дослідження)

Тема 11. Зміст та оформлення кваліфікаційних робіт

Загальна характеристика кваліфікаційної роботи. Етапи виконання кваліфікаційної роботи. Основні сутнісні вимоги, підготовчий етап роботи, робота над текстом, заключний етап роботи, підготовка до захисту та захист. Підготовка і написання проекту та кваліфікаційної роботи: вибір і обґрунтування теми, складання плану, проведення дослідження та написання роботи, оформлення кваліфікаційної роботи, підготовка до публічного захисту і захист роботи.

Тема 12. Академічне письмо.

Особливості наукової мови: стилістика, термінологія, фразеологія. Спеціальні функціональні синтаксичні засоби як найважливіший засіб вираження логічних зав'язків. Термінологія та фразеологія наукової прози. Особливості наукової мови; якості, що визначають культуру наукової мови; етика цитування і використання наукових матеріалів. Поняття про академічну свободу та академічну доброчесність. Етичний кодекс ученого. Умови використання результатів експериментальної роботи інших людей у власній науково-дослідній роботі. Поняття про плагіат, види плагіату. Засоби профілактики та протидії плагіату.

Методи навчання:

Словесні методи: лекції, бесіди та обговорення.

Наочні методи: лекція з використанням мультимедійної презентації, відео лекції, таблиці та анімації.

Практичні методи: ділові та рольові ігри, дослідження конкретних ситуацій (Case method), мозковий штурм.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

- Безпека. З урахуванням воєнного стану в країні, робимо акцент на дотриманні правил поведінки на час небезпеки (ракетні обстріли) та сигналу тривоги. Важливо, перейти в найближче укриття або застосувати «правило 2 стін», аби зберегти своє життя. Якщо під час заняття звучить повітряна тривога, робота припиняється і формат заняття переходить в асинхронний режим. За можливістю повідомити про свій стан. Після закінчення сигналу про небезпеку - повертаємось на заняття, у відповідності до розкладу.

- Відвідування занять. Присутність на всіх заняттях (лекції та практичні заняття), підсумковому модульному контролю є обов'язковим з метою поточного та підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з усіх тем навчальної дисципліни) за результатами аудиторних занять, самостійної та індивідуальної роботи (окрім випадків з поважної причини).

- Дедлайн та відпрацювання пропусків. Відпрацювання пропущених занять з поважної причини відбувається у будь-який час, зручний для викладача, у т. ч. згідно з графіком індивідуальних консультацій. Здобувачам, які пропустили заняття з вагомих причин, може бути надана можливість доопрацювати пропущений матеріал через додаткові консультації, домашні завдання або інші методи, визначені викладачем. Дедлайн встановлюється викладачем та повідомляється здобувачам вищої освіти заздалегідь до їх виконання. Студенти несуть відповідальність за своєчасне відправлення завдань та проєктів.

- Академічна доброчесність та етика навчання. Здобувачі вищої освіти повинні підтримувати високі стандарти академічної доброчесності. Це включає в себе заборону плагіату будь-якої форми, включаючи копіювання тексту, ідей або матеріалів інших авторів без належного посилання. Порухення академічної доброчесності може мати серйозні наслідки, включаючи зниження балів, відмову у прийнятті завданнях, чи навіть виключення з курсу або навчального закладу, в залежності від порушення важкості.

Здобувачам слід володіти повагою до інших членів навчального процесу. Недостойна поведінка, включаючи образи, дискримінацію та насильство, не припустимі!

- Активна взаємодія. Основною платформою для нашої співпраці є MOODLE <https://edu.bdpu.org/>. Для більш комфортної взаємодії в межах дисципліни створено Telegram-групу. В якій Ви можете активно брати участь в обговореннях та діалогах, робити запити, коментувати інформацію задля збагачення навчального процесу. Ділитися своїми враженнями та емоціями!

ПОЛІТИКА ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ГШІ)

Застосування генеративного ШІ у цьому курсі регулюється Політикою використання ШІ в освітньому процесі БДПУ (Наказ № 39 від 18.09.2025, рішення Вченої ради від 11.09.2025).

Режим використання: дозволено з обмеженнями

У межах цього курсу дозволяється відповідальне використання ГШІ лише для:

- структурування плану написання робіт;
- лексичного покращення тексту;
- підбору джерел (за умови обов'язкової перевірки достовірності).

Заборонено використання ГШІ для:

- повного генерування текстів робіт або розділів;
- автоматичного створення аналітичних висновків.

Усі випадки використання ШІ мають бути відкрито задекларовані у письмових роботах згідно зі стандартом GAIDeT (<https://panbibliotekar.github.io/gaidet-declaration/index-uk.html>).

Обмеження в контрольованому середовищі

Під час виконання контрольованих оцінювань (іспити, тестування, захисти, практикуми), використання ГШІ заборонено.

Порушення цього правила може вважатися порушенням академічної доброчесності і тягне за собою відповідні наслідки згідно з Кодексом БДПУ.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Наявність технічного обладнання (комп'ютер, ноутбук, інтернет-з'єднання та інші пристрої), опорні конспекти лекцій (презентації); ілюстративні (відео) матеріали, робота на платформах та вебсервісах (Zoom, Moodle, ChatGPT, Learningapps, Canva, Jamboard, Miro).

Система оцінювання та вимоги:

Поточний контроль може проводитися у формі фіксованих виступів здобувачів при обговоренні теоретичних питань (з науковими повідомленнями, рефератами), письмового експрес-контролю, перевірки конспектів занять, розв'язання та моделювання професійно зорієнтованих ситуацій, підготовки творчих проєктів, а також у формі тестування. Нарахування рейтингових балів за формами поточного контролю здійснюється за такими *критеріями оцінювання* як: повнота та логічність знань, володіння понятійним апаратом, вміння аргументувати та робити власні висновки; враховується характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); глибина знань, їх зв'язок з практикою, інтегрування з суміжними дисциплінами; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, вміння планувати діяльність відповідно до програмових вимог, добирати ефективні методи та прийоми відповідно до поставлених завдань, творчо підходити до розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій.

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Рейтингове оцінювання курсу аудиторних занять та самостійної роботи:	
1.1	Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
1.2	Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
1.3	Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
1.4	Підготовка реферату	1-5 балів
1.5	Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
1.6	Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів

1.7	Тестування	1-5 балів
1.8	Перевірка зошита (конспектів)	1-5 балів
2	Форми модульного контролю:	
2.1	Глибоке розкриття всіх питань	5 балів
2.2	Повна, коротка відповідь	4 бали
2.3	Коротка відповідь з кількома помилками	3 бали
2.4	Неповна відповідь	2 бали
2.5	Неповна відповідь зі значною кількістю недоліків	1 бал
2.6	Незадовільна відповідь	0 балів
2.7	Модульна контрольна робота	40 балів
3	Штрафні бали:	
3.1	За відсутність на аудиторних заняттях	мінус 2 бали
3.2	Неготовність до аудиторних занять	мінус 3 бали

Форми і зміст поточного контролю з кожного змістового модуля визначаються в навчально-методичному забезпеченні.

Мінімальний прохідний бал допущення до заліку 35.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Максимальна кількість балів, що нараховується за залік - 100 балів.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ЄКТС

Сума балів за університетською шкалою	Оцінка ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Узагальнені результати оцінювання:

90–100 балів «А» – здобувач вищої освіти виявляє особливі здібності, вміє самостійно здобувати знання, знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументувати відповіді, самостійно розкривати власні обдарування і нахили;

78–89 балів «В» – здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв’язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

65– 7 балів «С» – здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

58–64 бали «D» – здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

50–57 бали «Е» – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні (обсяг набутих компетентностей здобувача відповідає мінімальним критеріям);

35–49 балів «FX» – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу (до 20 %);

1–34 бали «F» – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів і потребує повторного вивчення курсу навчальної дисципліни.

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основні

1. Босенко А. І. Науково-дослідна діяльність галузі освіти: навчально-методичний посібник. Кам’янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2014. 160 с.

2. Важинський С. Е. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб.. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

3. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця : Планер, 2010. 308 с.

4. Гурський В.А. Науково-дослідна діяльність студентів у їх професійній підготовці: навчально-методичний посібник. Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2010. 120 с.

5. Гуторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2017. 272 с.

6. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. 2-е видання. К. : Центр учбової літератури, 2019. 144 с.

7. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян,. О. П.Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.

8. Радченко І.А. Теорія і практика наукових досліджень. Умань: УніверсУМ,2013. 104 с.

9. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень [Текст] : навч. посібн. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : ЛНУ, 2011. 179 с.

Додаткові

1. Кустовська О.В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.

2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях) : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с.

3. Основи наукового мовлення : навч. посіб. / за ред. І. М. Плотницької, Р. І. Ленди. Київ : ЦУЛ, 2022. 252 с.

4. Рідей Н.М., Зазимко О.В., Кліх Л.В., Кіщак Т.С. Путівник у прикладну наукометрію: навчальний посібник // (Гриф МОНУ України, лист № 1/11-634 від 20.01.14), Херсон, вид-во Олді плюс, 2014. 90 с.

5. Синьов В.М., Синьова Є.П., Федоренко С.В. Теоретико-методологічні основи процесу виховання дітей з порушеннями зору. .Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип. 25 / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2025. С. 7-23.

Інтернет-ресурси

1. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 16.10.2020 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

2. Про вищу освіту: Закон України від 25.09.2020 р. № 1556-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. <http://edu.bdpu.org> – Бібліотека БДПУ

4. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN_PROF&P21DBN=URN&S21CNR=20&Z21ID= – Національна бібліотека імені В. І. Вернадського.

5. www.gntb.gov.ua – Державна науково-технічна бібліотека України

6. <https://dnpb.gov.ua/ua/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського